

Rhizophagus parallellocollis – een oproep

Hans Huijbregts

Bezoek eens een begraafplaats...

In de literatuur zijn een aantal onafhankelijke vondsten van *Rhizophagus parallellocollis* ("graveyard beetle") op begraafplaatsen te vinden. Ook Everts heeft in 1924 gedetailleerd een authentieke Nederlandse casus tijdens de wintervergadering beschreven. Daarnaast zijn ook vondsten uit wijnkelders, mollennesten e.d. bekend.

De soort is niet algemeen in collecties en mij zijn wel recente vondsten uit Nederland bekend, maar niet van begraafplaatsen. Nu worden begraafplaatsen waarschijnlijk niet geregeld door entomologen bezocht. Het is dus onduidelijk of deze soort nog steeds tot de begraafplaatsfauna behoort.

Horion (1960) besteedt veel aandacht aan de soort; hij beschrijft daarin dat de kerkhofkever op voorjaarsavonden (eind april-mei) zwermt. Ik zou U dan ook willen oproepen om in het voorjaar 's avonds regelmatig kerkhoven te bezoeken. Graag hoor ik van uw ervaringen...

Voor de geïnteresseerden is een gedeeltelijke literatuursamenvatting opgenomen:

Ganglbauer, 1899: 560. - An faulem, schimmeligen Holze, unter altem Reisig, in Kellern an Weinfässern, auch in Gräbern an Särgen, und daher oft massenhaft auf Friedhöfen schwärmend.

Everts, 1898: 495. - Verbreid, doch niet algemeen; achter eiken- en dennenschors, onder dood hout en soms op kerkhoven aan schedels en doodsbeenderen.

Everts, 1922: 225. - Leeft ook in elders op wijnvaten, aan schimmelend hout en zwermt op kerkhoven, waar zij zich in grafkelders zou ontwikkelen, levende van de vetmassa van ontbonden lijken. De biologie is behandeld door: von Heyden, Joy en Bailey.

Everts, 1924: iii (57e WV) - In de tweede plaats spreekt de heer Everts over het navolgende: In de vorige maand ontving Spr. van Prof. Dr. BAART DE LA FAILLE, te Utrecht, een schrijven met de mededeeling, dat bij de gerechtelijke sectie van een lijk, dat ruim zes maanden geleden begraven was, door schr. en zijn collega DE JOSSELIN DE JONG, een groot aantal insecten-larven op de ingedroogde huid van het geheele lichaam en verder een kleiner aantal kevertjes op den buik werd aangetroffen. De vraag werd aan Spr. gedaan, tot welk geslacht en tot welke soort deze behooren, in verband met de bestaande literatuur over het knagen aan de weeke deelen door bepaalde insecten en mijten, en of deze larven en kevers ook de rol van "travailleurs de la mort" vervullen. En dan de vraag, hoe krijgen deze insecten toegang tot een lijk dat, in dit geval, in eene hermetisch gesloten kist ligt, van dik, wit hout, welke thans nog in zeer goeden toestand verkeert. Toen Spr. dezen brief ontving, vermoedde hij reeds met welke keversoort men hier te doen had, wat na ontvangst ook bevestigd werd; n.l. *Rhizophagus parallellocollis* GYLL. met larven, welke soort, soms in massa, op kerkhoven zwermt en die Spr., voor vele jaren, van de begraafplaats Eik en Duinen bij den Haag ontving, waar zij op schedels en beenderen werd aangetroffen. Het heet, dat zij zou leven in grafkelders en in doorkisten van de vetmassa van ontbonden lijken, iets wat Spr. zeer onwaarschijnlijk voorkomt, te meer, daar die zelfde soort in kelders op de schimmel van wijnvaten voorkomt, als ook aan vochtig, schimmelig hout werd waargenomen. Bovendien leven alle *Rhizophagus*-soorten achter schimmelige boomschors. Volgens PERRIS zouden zij zich vooral ontwikkelen en ook leven in de gangen van Xylophagen en daar de larven dezer laatsten en hare

excrementen vreten. Spr. komt het voor, dat *Rhizophagus* in die gangen niet de Xylophagen vervolgt, maar, evenals de larven dezer laatsten, zich voedt met de z.g. "ambrosia", d. z. de schimmeldraden, die zich in het uitgezweete houtsap, binnen de larvengangen, ontwikkelen. Een interessant onderzoek voor jongeren dan Spr. Spr. vroeg aan Prof. BAART DE LA FAILLE, of ook schimmel op het lijk was waargenomen, waarop hij antwoord kreeg dat inderdaad eene dikke schimmellaag aanwezig was; vooral op de onderbeenen bevond zich een prachtig wit mycelium en daar waren de larven het talrijkst aanwezig. Met de opvatting, dat wij hier met een schimmeleter doen hebben, kan Prof. BAART DE LA FAILLE zich zeer goed vereenigen. Wat het binnendringen in hermetisch gesloten kisten betreft, zou men kunnen aannemen, dat, door het trekken van het hout, tengevolge van vocht, fijne. barsten ontstaan, waardoor de kevers op het lijk komen en daarop hunne eieren leggen; ook zullen zij, o.a. in de luchtruimte der grafkelders, rondzwermen en door de dunne zandlaag terzijde en op de zerken naar buiten komen. Wanneer eenmaal de kisten na langen tijd groote barsten krijgen en meer uiteenvallen, is het werk dezer kevertjes nog begrijpelijker. Als bepaalde "travailleurs de la mort" beschouwt Spr. ze niet; ze komen z.i. op de schimmel af en is het bepaald deze *Rhizophagus*-soort, die zich aan deze localiteit heeft aangepast. In het Fransche werk over gerechtelijke geneeskunde van Prof. A. LACASSAQUE te Lyon, wordt bij het hoofdstuk "Les Travailleurs de la mort ou la faune médico-légale" aangehaald, o.a. MÉGNIN, La Faune des cadavres, Paris, Masson 1894. Dit werd hem door Prof. BAART DE LA FAILLE medegedeeld.

West, 1940-41. Fortegnelse over Danmarks Biller II: 358. - ... I Udlandet fundet i nedgravede Ligkister, hvor den antages at leve af Fedtsubstanzen fra Ligene; udendorf Kirkegaarden Pere Lachaise i Paris er den en Gang iagttaget i uhyre Maengde i Svaermetiden (Maj)...

Horion 1960: 140. (deel 7) - Biologisch nimmt *Rhiz. parallellocollis* Gyll. eine Sonderstellung unter seinen Gattungsgenossen ein da er nur selten und ganz vereinzelt unter feuchten Laubholzrinden (bes. Fichten) oder an saftenden Schnittflächen gefällter Laubbäume gef. wird. Fast in jeder Lokalfauna wird die Art von Friedhöfen gemeldet, wo vielfach Massenvorkommen (zu Tausenden) beobachtet wurden, besonders in der Schwärmzeit (Ende IV. bis V.) an Grabsteinen, an den Mauern oder auch im Grase kriechend. Von dem französ. Naturforscher Megnin wurde die Art an 2-3 Jahre alten exhumierten Leichen zahlreich festgestellt, sowohl Larven wie Käfer. aber Kraatz und v. Heyden (D.E.Z. 1888, 191-192) waren der Ansicht, dass die Art von dem schimmelnden Holz der Särge, aber nicht von der Fettsubstanz der Leichen lebe. Allerdings ist die Art mehrfach mit faulendem Fleisch, mit Aas oder faul. Käse geködert worden, aber auch in diesen Fällen werden die Schimmelpilze, die sich ja überall einstellen, die Nahrung bilden. Die Art bevorzugt ganz entschieden mehr oder weniger dunkle Biotope, eine pholeophile oder gar subterrane Lebensweise. Vielfach in Kellern an schimmeindem Holz (Weinfässer) oder unter faulenden Vegetabilien; aus winterlichen Nestern des Maulwurfs und Kaninchen; in tiefen Kompostlagen; aus schimmeligen Reisigbündeln. Ich konnte die Art auf dem Friedhof in Libur b. Köln regelmässig und in mehr oder weniger grosser Anzahl aus den Abfallhaufen an den Mauern (alte Kränze, Unkraut, altes, schimmeliges Holz etc.) sieben. In diesem Biotop (Abfallhaufen), der auf jedem Friedhof in Anzahl und in manchmal grosser Ausdehnung zu finden ist, vermute ich den primären Lebensraum unseres *Rhizophagus*. Die befruchteten Weibchen suchen unterirdische Verstecke auf, um an faulendem Holz oder an sonstigen schimmeligen Vegetabilien ihre Eier abzulegen. Durch die unterirdischen Tiergänge (Mäuse, Ratten, Maulwürfe), die ja auf Friedhöfen allenthalben vorhanden sind, geraten sie an die vermodernden Kränze und Särge, die mit ihren ausgedehnten Schimmelrasen den Larven zur Entwicklung dienen. Im Frühjahr verlassen die Jungkäfer ihre subterrane Entwicklungsstätte, um ihre abendlichen Schwärmflüge zu unternehmen, um zu kopulieren und eventuell auch eine Zeit lang oberirdisch in Abfallhaufen mit schimmeligen Stoffen zu leben. Ich halte also *Rhizophagus parallellocollis* für eine phytophage Art; man könnte sie auch eine mycetobionte Art nennen, da sie in erster Linie von Schimmelpilzen lebt. Auch von manchen anderen *Rhizophagus*-Arten (bes. der gewöhnliche *bipustulatus*) ist zu vermuten, dass sie mehr phytophag (mycetophil) als carnivor ("Ipidenfeinde") leben.

Vogt, 1967 (FHL 7): 81. - Vermutlich Schimmelfresser. Oft auf Friedhöfen, im Frühjahr schwärmend. Nicht h.

Peacock, 1977: 8. - Known as the 'graveyard beetle'. Frequently swarming in graves, graveyards, tombstones, on corpses in coffins (from 10 months to 2 years old) buried at some depth below ground. Often with dipterous larvae. Also (often with *Atomaria*, *R. perforatus* or dipterous larvae) in fungi, on mould, at sap and under bark of beech (*Fagus*), oak (*Quercus*), elm (*Ulmus*), in *Cossus* (Lepidoptera: Cossidae) larval burrows, on vegetable refuse (in profusion in decayed potatoes), in soil, old bones, rabbit and moles' nests. Local but often common where it occurs.

Koch, 1989: 166. - Vor allem an schimmelndem Holz in der Erde, in Kellern, an Särgen; auch in *Talpa*-Nestern an Stubben und bei *Oryctolagus*; in tiefen lagen von Komposthaufen; seltener in faulenden Vegetabilien, schimmelndem Reisig und in hohlen saftenden Stubben.

Oproep: (West)-Europese Staphylinini

Didier Drugmand werkt momenteel aan een Europese atlas van deze groep. Graag zou hij gegevens ontvangen betreffende het voorkomen van deze groep in ons land: 'I prepared an atlas and a fauna of European Staphylinini. For the atlas, I have a lot of data for Belgium, Great Duchy of Luxembourg, Rheinland (by Köhler) and France. Unfortunately, I do have only few data from The Netherlands and I would be very gratefull if Dutch entomologists could assist me. It is obvious that all data will be associated to the entomologist. His name will be also cited in the acknowledgements and if the data have been imported from papers, these papers will appear in the bibliography.'

D. Drugmand, Département d'Entomologie,
Institut royal des Sciences naturelles de Belgique, Rue Vautier 29,
B-1000 Bruxelles, drugmand@kbinirsnb.be

